

ο γλύπτης αντήνωρ

μουσείο ακρόπολης
acropolis museum

ο γλύπτης αντήνωρ

Σχέδιο: F. Studniczka, *Jdl* 2, 1887, 141.

Ενεπίγραφη βάση της «Κόρης του Αντήνωρ».

Ο γλύπτης και χαλκοπλάστης Αντήνωρ είναι ένας από τους λίγους καλλιτέχνες της αρχαϊκής εποχής που μας είναι γνωστός, τόσο από μαρτυρίες αρχαίων συγγραφέων, όσο και από σωζόμενα, ενυπόγραφα και άλλα έργα του, όπως η Κόρη Ακρ. 681, η καθιερωμένη στη βιβλιογραφία ως «Κόρη του Αντήνωρ».

Η ανασκαφή της «περσικής επίκωψης» της Ακρόπολης έφερε στο φως, μεταξύ άλλων, το επίκρανο μίας πεσόσκημης βάσης με την παρακάτω τετράστιχη αναθηματική επιγραφή:

*Νέαρχος ανέθεκε[ν] ἠο κεραμε]-
ύς ἔργον ἀπαρχὴν τᾶθ[εναίαι].*

*Ἄντενορ ἐπ[οίεσεν] ἡ]
ο Εὐμάρος τ[ὸ ἄγαλμα].*

Η επιγραφή αναφέρει το όνομα του αναθέτη και το επάγγελμά του, τη θεότητα στην οποία αφιερώνεται το ανάθημα και το όνομα του γλύπτη και το πατρώνυμό του. Αναθέτης του αγάλματος ήταν ο Νέαρχος, ίσως ο γνωστός αγγειοπλάστης και αγγειογράφος του 6ου αι. π.Χ. Η μνημειακότητα της μορφής και η ανάθεση της εντολής κατασκευής της σε έναν διάσημο καλλιτέχνη της εποχής, αποτελεί απόδειξη της ευημερίας και της φήμης του αγγειοπλάστη στη γενέτειρά του, ο οποίος στα όψιμα χρόνια της ζωής του ήταν ιδιοκτήτης κεραμικού εργαστηρίου, όπου εργάζονταν και οι γνωστοί ως πετυχημένοι αγγειοπλάστες γιοί του.

Ο γλύπτης Αντήνωρ ήταν γιος του ζωγράφου, ίσως και γλύπτη Ευμάρου. Ο χρόνος δραστηριότητάς του τοποθετείται μεταξύ 530 και 480 π.Χ.

Με τη βάση αυτή έχει συσχετιστεί η Κόρη Ακρ. 681. Πρόκειται για μία Κόρη σε μέγεθος μεγαλύτερο από το φυσικό, με στιβαρή κορμοστασιά και εύρωστη σωματική διάπλαση, με χιτώνα και ιωνικό ἰμάτιο που χρονολογείται στο τελευταίο τέταρτο του 6ου αι. π.Χ. Η Κόρη ανήκει σε μία μεγάλη ομάδα αγαλμάτων νεαρών γυναικών –περισσότερα από 200- που στα αρχαϊκά χρόνια (6ος αι. – αρχές 5ου αι. π.Χ.) βρίσκονταν ως αναθήματα στην Αθηνά στημένα στην Ακρόπολη. Εκτός από τη χαρακτηριστική τους στάση, την πλούσια ενδυμασία και κόμμωσή τους, χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι η έκφραση του προσώπου τους με το γνωστό «αρχαϊκό μειδίαμα», στο οποίο έχουν δοθεί πολλές ερμηνείες. Η πιθανή συμπλήρωση «άγαλμα» στο τέλος της επιγραφής, που προέρχεται από το ρήμα «αγάλλομαι», φανερώνει τη χαρά και την αγαλλίαση που προσφέρει το ανάθημα στη θεότητα στην οποία απευθύνεται και αιτιολογεί το αρχαϊκό μειδίαμα της Κόρης.

Η παραπάνω Κόρη είναι το μοναδικό ενυπόγραφο σωζόμενο έργο του Αντήνωρ, ο οποίος ήταν ο δημιουργός τόσο ιδιωτικών παραγγελιών όσο και επίσημων δημόσιων έργων. Στην αρχαιότητα ήταν γνωστός ως δημιουργός των χάλκινων αγαλμάτων των Τυραννοκτόνων Αρμόδιου και Αριστογείτονα, οι οποίοι το 514 π.Χ. δολοφόνησαν τον Ίππαρχο, έναν από τους γιούς του τυράννου Πεισίστρατου. Τα αγάλματα πρέπει να στήθηκαν αμέσως μετά την εκδίωξη του Ιππία το 510 π.Χ. σε περίοπτη θέση της Αγοράς, ως σύμβολο της ελευθερίας της Αθήνας από την τυραννία. Το 480 π.Χ. μεταφέρθηκαν

Ακρ. 681, Η «Κόρη του Αντήνωρ». 525-510 π.Χ.

από τον Ξέρξη στην Περσία και αντικαταστάθηκαν λίγα μόλις χρόνια αργότερα από ένα νέο σύμπλεγμα του Κριτίου και Νησιώτη το 477/76 π.Χ.

Τα αρχικά αγάλματα των Τυραννοκτόνων του Αντήνωρ επεστράφησαν από τον Μέγα Αλέξανδρο ή τον Σέλευκο Ι και τοποθετήθηκαν δίπλα στο νεότερο σύμπλεγμα, όπου τα είδε αιώνες αργότερα, τον 2ο αι. μ.Χ., ο γνωστός περιηγητής Πausανίας.

Τη σημασία των Τυραννοκτόνων για τους Αθηναίους μαρτυρεί η άμεση αντικατάσταση των λεηλατηθέντων αγαλμάτων, η ετήσια θυσία από τον Άρχοντα Πολέμαρχο, αλλά και η ρητή απαγόρευση τοποθέτησης άλλων τιμητικών ανδριάντων σε άμεση γειτνίαση με αυτά.

Η μορφή του παλαιότερου συμπλέγματος του Αντήνωρ δεν είναι γνωστή. Πιστεύεται ότι οι **Τυραννοκτόνοι** παριστάνονταν στον τύπο του Κούρου τοποθετημένοι δίπλα-δίπλα σε ήρεμη στάση.

Τα σωζόμενα αντίγραφα των Τυραννοκτόνων (αγάλματα, παραστάσεις σε ανάγλυφα, νομίσματα και αγγεία, καθώς και τα θραύσματα ρωμαϊκών γύψινων εκμαγιών) αφορούν το μεταγενέστερο σύμπλεγμα του Κριτίου και Νησιώτη και δείχνουν τους δύο άνδρες σε δράση. Η ανάθεση για την εκτέλεση του μοναδικού, για την εποχή του, πολιτικού μνημείου στον **Αντήνωρ**, προϋποθέτει τη φήμη του καλλιτέχνη.

Ένα ακόμη έργο του εκτός Αθήνας επιβεβαιώνει τη φήμη του γλύπτη. Πρόκειται για τα μαρμαρίνα γλυπτά του ανατολικού αετώματος του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς, ο οποίος ανοικοδομήθηκε ύστερα από μια πυρκαγιά προς το τέλος του 6ου αι. π.Χ. Οι τεχνοτροπικές ομοιότητες των Κορών του αετώματος με την Κόρη της Ακρόπολης είναι τόσο στενές, που δίκαια έχουν αποδοθεί τα παραπάνω γλυπτά από την έρευνα στον ίδιο τον Αντήνωρ ή το εργαστήριό του. Είναι γνωστό από μαρτυρία του Ηροδότου ότι τη χρηματοδότηση της οικοδόμησής του ναού και τη διακόσμηση είχε αναλάβει η εξόριστη οικογένεια των Αλκμαιονιδών. Η ίδια οικογένεια είχε παίξει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις μετά την πτώση της τυραννίας στην Αθήνα.

Τέλος, ο Αντήνωρ έχει συζητηθεί ως ο δημιουργός του αετώματος της Γιγαντομαχίας από το λεγόμενο "αρχαίο ναό" της Ακρόπολης.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία για τον Αντήνωρ

Deyhle W. 1984. *Meisterfragen der archaischen Plastik Attikas. Antenor*. AM 69. 39-46.
Bumke H. 2004. *Statuarische Gruppen in der frühen griechischen Kunst*. 32. Ergh. Jdl, 131 κ.ε.
Keesling C. M. 2004. *The Votive Statues of the Athenian Acropolis*. Cambridge, 44κ.ε., 56κ.ε.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία για τις Κόρες

Karakasi K. 2001. *Archaische Koren*. München.
Meyer M. 2007. «Athena und die Mädchen. Zu den Koren auf der Athener Akropolis» στο: Meyer M. – Brüggemann N., *Kore und Kouros. Weihgaben für die Götter*. Wien, 13-92.
Stieber M. 2004. *The Poetics of Appearance in the Attic Korai*. Austin, University of Texas.

**Κείμενα: Παλιομπένης Στέφανος, Τσαρουχάς Άγγελος.
Φροντιστές-Αρχαιολόγοι, Μουσείο Ακρόπολης.
© Μουσείο Ακρόπολης. Φωτογραφίες: Δανιηλίδης Νίκος.**